

Strasbourg, 5 February 2010

CS-SS(2010)6E

**COMMITTEE OF EXPERTS ON SOCIAL SECURITY
(CS-SS)**

5th Meeting
(Strasbourg, 20-22 April 2010)

Council of Europe Headquarters
Room 8

REPORT AND CONCLUSIONS

CONCERNING

THE APPLICATION OF

THE EUROPEAN CODE OF SOCIAL SECURITY AND ITS PROTOCOL

BY

GERMANY, BELGIUM, CYPRUS, DENMARK, SPAIN, ESTONIA, FRANCE, GREECE,
IRELAND, ITALY, LUXEMBOURG, NORWAY, THE NETHERLANDS, PORTUGAL,
THE UNITED KINGDOM, SLOVENIA, SWEDEN, SWITZERLAND,
THE CZECH REPUBLIC AND TURKEY.

VI lisa

Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsioonide ja soovitude kohaldamise ekspertkomitee järeldused Euroopa sotsiaalkindlustuskoodeksi rakendamise kohta Eestis

Eesti on tunnistanud enda suhtes kohustuslikuks koodeksi II osa (Arstiabi), III osa (Haigushüvitis), IV osa (Töötushüvitis), V osa (Vanadushüvitis), VII osa (Perehüvitis), VIII osa (Emadushüvitis), IX osa (Töövõimetushüvitis) ja X osa (Toitjakaotushüvitis).

Koodeks jõustus Eestis 20. mail 2005. a. Vastavalt koodeksi artikli 74 lõike 4 kohaselt Euroopa Nõukogu ja Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni vahel sõlmitud kokkuleppele hindas Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsioonide ja soovitude kohaldamise ekspertkomitee oma käesoleval istungil Eesti valitsuse poolt Euroopa Nõukogule esitatud **neljandat iga-aastast aruannet** selle instrumendi rakendamise kohta.

Hindamise tulemusena leiab komitee, et Eesti õigus ja praktika on täielikult vastavuses koodeksi osadega II, V, VII, VIII ja IX ning see kehtib ka koodeksi osade III, IV, ja X suhtes tingimusel, et tagatakse sanktsioonide rakendamise korra ja leskede kaitse vastavus koodeksiga.

III osa (Haigushüvitis), artikkel 14 seoses artikli 68 punktiga f. Ravikindlustuse seaduse § 60 lg 1 p 1 kohaselt ei saa kindlustatud isik ajutise töövõimetuse hüvitist, kui arst on kindlaks teinud, et haigestumise või vigastuse põhjustas alkoholist, narkootikumidest või mürgainetest tingitud joove. Oma varasemates järeldustes on komitee märkinud, et sellistel juhtudel oleks hüvitise maksmisest keeldumine koodeksi artikli 68 punkti f alusel lubatav üksnes tingimusel, et joove tekkis asjaomase isiku *tahtliku* väärkäitumise tagajärjel. Vastuseks mainitakse aruandes, et kuigi Sotsiaalministeerium on valmistanud ette ravikindlustuse seaduse muudatuse, ei kiitnud Vabariigi Valitsus seda heaks. Samas vastavalt Riigikohtu otsusele (17.01.2009, otsus nr 3-3-1-80-07) määrab haigekassa igal konkreetsel juhul kindlaks, kas joobeseisundi tuvastaja oli pädev asutus ning hindab, kas tekkinud kahju ja joobeseisundi vahel oli põhjuslik seos. Komitee leiab, et sellise hindamise käigus ei oleks haigekassal raske veel lisaks kindlaks teha, kas haiguse või vigastuse põhjuseks olnud joobeseisund oli tingitud asjaomase isiku tahtlikust käitumisest. Seetõttu soovib komitee, et valitsus annaks artikli 68 punkti f parema täitmise huvides haigekassale korralduse viia läbi nimetatud hindamine ning rakendada sanktsiooni proportsionaalselt tuvastatud väärkäitumise raskusastmega. Palume esitada statistilised andmed alates 2005. aastast ravikindlustuse seaduse § 60 lg 1 p 1 alusel läbi vaadatud juhtumite koguarvu kohta võrdluses nende juhtumite arvuga, kus hüvitise maksmisest keelduti.

IV osa (Töötushüvitis), artikli 68 punktid e ja f. Vastavalt töötuskindlustuse seaduse § 6 lõike 2 punktile 2 ei ole isikul õigust töötuskindlustushüvitisele, kui töösuhe lõpetati töö- või teenistuskohustuste rikkumise, usalduse kaotamise, vääritud või korruptiivse teo tõttu. Kaitstavate isikute poolt toime pandud distsiplinaarsüütegude osas lubab koodeksi artikli 68 punkt f peatada töötuskindlustushüvitise maksmise ainult juhul, kui vallandamine toimus asjaomase isiku tahtliku väärkäitumise tagajärjel. Seega ei ole hüvitise maksmise peatamine lubatud juhul, kui vallandamise aluseks olnud töötaja tegevus oli küll laiduväärne, aga ei olnud tahtlik. Valitsus märgib selles küsimuses, et kuigi kindlustatud isikul ei ole sellisel juhul õigust saada töötuskindlustushüvitist, on tal võimalus saada tööturuteenuseid ja riigieelarvest makstavat töötutoetust ning seega laieneb talle endiselt sotsiaalkaitse. Komitee täheldab, et töötaja kindlustusmaksetest rahastatava töötuskindlustushüvitise maksmisest keeldumine töötaja väärkäitumise suhtes rakendatava sanktsioonina ning samal ajal talle riigieelarvest rahastatava töötutoetuse maksmine tähendab seda, et tegelikult maksab kindlustusskeemi poolt kehtestatud sanktsiooni eest riik, mis omakorda vähendab sanktsiooni tõhusust. Seevastu koodeksis esindatud lähenemine rõhutab, et sanktsioonide rakendamise kord saab olla tõhus vaid siis, kui see kehtib kogu sotsiaalkindlustussüsteemi ulatuses, hõlmates nii sotsiaalkindlustus- kui ka sotsiaalabihüvitisi. Sel põhjusel on koodeksi XII ossa lisatud artikkel 68, mis sisaldab kõigi üheksa koodeksis esindatud

sotsiaalkindlustuse valdkonna suhtes üldiselt kehtivaid sätteid. Just seetõttu, et sanktsioonide tulemusena võib asjaomane isik ilma jääda igasugusest sotsiaalkaitsest, lubab nimetatud artikkel neid rakendada üksnes juhul, kui on kindlaks tehtud, et isiku väärkäitumine oli tahtlik; see tähendab, et ta oli täielikult teadlik oma tegude tagajärgedest. Lisaks on sanktsiooni rangus piiratud hüvitise maksmise peatamisega sätestatud ulatuses, mis tähendab, et asjaomasel isikul säilib õigus hüvitisele, kuid selle summat ja maksmise perioodi võidakse vähendada proportsionaalselt toimepandud süüteo raskusastmega. Esitades kitsendava loendi süütegudest, mille tagajärjel võidakse sotsiaalkindlustushüvitiste maksmine peatada, on artikli 68 eesmärk vältida kahekordse karistamise olukordi, kus sotsiaalkindlustushüvitise maksmise peatamine järgneb juba mõne teise õigusakti kohaselt rakendatud sanktsioonile. Komitee märgib, et koodeksi artiklis 68 esitatud põhimõtted ei ole veel täielikult kajastatud ülal käsitletud töötuskindlustust ja tervisekindlustust reguleerivates Eesti õigusaktides, mis mõlemad karistavad töötaja väärkäitumist ja isegi usalduse kaotust, mis ei ole tingitud väärkäitumisest, hüvitise saamise õiguse täieliku tühistamisega, olenemata sellest, kas töötaja tegutses tahtlikult või mitte. Komitee soovib, et valitsus kaaluks põhjalikumalt, kuidas saavutada sotsiaalkindlustusõiguses kehtestatud sanktsioonide rakendamise korra vastavust koodeksis esindatud ja teistes ratifitseerinud riikides järgitavate põhimõtetega.

V osa (Vanadushüvitis), artikli 28 punkt a. Vastuseks komitee eelmisele kommentaarile kinnitas valitsus, et 2007. aastal pensionile jäänud 30-aastase tööstaažiga isiku vanaduspension arvutatakse enne 31. detsembrist 1998 töötatud 21 aasta eest eelmise reegli alusel (baasosa + 21 pensioniõigusliku staaži aasta ja pensioni aastahinde korrutis) ja pärast seda kuupäeva töötatud üheksa aasta eest uue reegli alusel (kindlustatud isiku üheksa tööaasta aastakoefitsientide summa ja pensioni aastahinde korrutis). Komitee palub valitsusel esitada oma järgmises aruandes arvutus palgatulu asendamise määra kohta selle topelevalemi abil arvutatud vanaduspensionipuhul.

VII osa (Perehüvitis), artikkel 42. Koodeksi VII osa kohaldamise suhtes arvesse võetavate hüvitiste määratlemisel viidatakse aruandes koodeksi artikli 42 punktile b, mis käsitleb hüvitisi lastele või lastega seoses toidu, riietuse, eluaseme, puhkuse või koduabi tagamiseks. Samas ei täpsustata aruandes, millised neist mitterahalistest hüvitistest on riiklikes õigusaktides ette nähtud, ning ühtlasi viidatakse rahalistele hüvitistele, näiteks vanemahüvitisele, lapsehoidmistoetusele, ülalpidamistoetusele ja lapsetoetusele. Komitee palub valitsusel vaadata komitee 2007. a järeldusi VII osaga hõlmatud perehüvitiste liikide määratlemise kohta ning märkida, milliste hüvitiste põhjal on valitsus arvutanud kogukulutused perehüvitistele (2007. aastal 1 598,4 miljonit Eesti krooni) ning kas valitsus kavatab lähtuda VII osa rakendamisel koodeksi artikli 42 punktis c sätestatud rahaliste ja mitterahaliste hüvitiste kombinatsioonist.

VIII osa (Emadushüvitis), artikkel 52. Oma eelmises järelduses märkis komitee, et erinevalt koodeksi artiklist 52, mis nõuab kaitstavatele naistele tasuta sünnituseelse arstiabi osutamist alates raseduse meditsiinilise kindlakstegemise hetkest, oli neil Eestis õigus saada arstiabi alates 12. rasedusnädalast (ravikindlustuse seadus § 5 lõige 4 punkt 1). Selle kohta öeldakse aruandes, et alates 1. juulist 2009. a loetakse Eestis kindlustatud isikutega võrdsustatuks kõik rasedad naised, sealhulgas need, kellel ei olnud muul alusel varasemat tervisekindlustust, ning neil on õigus tasuta sünnituseelsele arstiabile alates raseduse meditsiinilise kinnitamise hetkest. Komitee võtab selle ravikindlustuse seaduse muudatuse *rahulolevalt* teadmiseks ning palub valitsusel esitada koopia uuest sättest.

X osa (Toitjakaotushüvitis), artikkel 60, lõige 1. Vastavalt riikliku pensionikindlustuse seaduse § 20 on toitja kaotuse korral õigus saada toitjakaotuspensionil lehel, kes on rase (alates 12. rasedusnädalast) ja ei tööta; kes on püsivalt töövõimetu või vanaduspensionieas; või on mittetöötav ja kasvatab toitja kuni kolmeaastast last. Nähes neis sätetes koodeksiga võrreldes esinevaid puudujääke, palus komitee valitsusel selgitada, millist sotsiaalset kaitset võimaldatakse lesele, kes on olnud aastaid abikaasa ülalpidamisel ning ei ole vanuse tõttu või üle kolmeaastase ülalpeetava lapse hooldamise tõttu võimeline tööd leidma ja end ise ülal pidama. Seoses toitjakaotuspensionil saamise õiguse sõltuvusega kindlasse vanusesse jõudmisest teatas valitsus, et lehel oleks õigus saada toitjakaotuspensionil juhul, kui ta on pensioniealine (63 aastat) ning tema abielu surnud abikaasaga oli kestnud vähemalt ühe aasta; juhul kui ta on eelnevalt elanud Eestis vähemalt viis aastat, oleks tal õigus saada ka rahvapensionil. Seoses toitjakaotuspensionil saamise õiguse sõltuvusega tingimusest, et lehel on ülalpeetav laps, öeldakse aruandes, et pensionieast nooremal üle kolmeaastase ülalpeetava lapsega lehel ei ole õigust

toitjakaotuspensionile, aga tal on õigus peretoetustele ja toimetulekutoetusele; lisaks on kohalik omavalitsus kohustatud tagama lapsele lasteaiakoha, mis võib anda lesele võimaluse tööl käia. Komitee soovib juhtida valitsuse tähelepanu asjaolule, et riiklike õigusaktide ülalnimetatud sätted on ebapiisavad koodeksiga nõutava kaitse tagamiseks leskedele, kes ei ole võimelised end ise ülal pidama. Euroopa sotsiaalkindlustusõiguses on muutunud tavapäraseks eeldada, et lesk ei ole võimeline end ise ülal pidama juhul, kui ta on jõudnud teatud kindlasse vanusesse, mis üldjuhul peab olema alla pensioniiga, ning vanusenõudest olenemata juhul, kui ta peab hooldama vähemalt ühte ülalpeetavat koolikohustuslikus eas last. Komitee soovib, et valitsus telliks kindlustusmatemaatilisi uuringuid, millega tehtaks kindlaks täiendav ressursivajadus leskede kaitse järkjärguliseks parandamiseks.